

Warszawa, dnia 19 września 2023 r.

Poz. 22

**UCHWAŁA NR 336/2023
KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO**

z dnia 15 września 2023 r.

**w sprawie wydania Rekomendacji dla zakładów ubezpieczeń dotyczących oceny odpowiedności
ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym**

Na podstawie art. 365 ust. 1 pkt 2 lit. a-c ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz. U. z 2023 r. poz. 656, 614, 825 i 1723), art. 12 ust. 1b ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1461) i art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 753, 825, 1705 i 1723) uchwała się, co następuje:

§ 1. Wydaje się Rekomendacje dla zakładów ubezpieczeń dotyczące oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, stanowiące załącznik do uchwały.

§ 2. 1. Zakłady ubezpieczeń dostosują swoją działalność do rekomendacji, o których mowa w § 1, nie później niż w terminie do dnia 1 kwietnia 2024 r.

2. Do czasu dostosowania, o którym mowa w ust. 1, zakłady ubezpieczeń stosują rekomendacje, o których mowa w § 4.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Komisji Nadzoru Finansowego.

§ 4. Traci moc uchwała nr 228/2016 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 22 marca 2016 r. w sprawie rekomendacji dla zakładów ubezpieczeń dotyczących badania adekwatności produktu (Dz. Urz. KNF poz. 10).

§ 5. Uchwała wchodzi w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

**W imieniu
Komisji Nadzoru Finansowego**

Krystian Wiercioch
Zastępca Przewodniczącego
Komisji Nadzoru Finansowego
/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

Załącznik do uchwały nr 336/2023
Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 15 września 2023 r.
(poz. 22)

Komisja Nadzoru Finansowego

Rekomendacje

dla zakładów ubezpieczeń

dotyczące oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym

Warszawa, wrzesień 2023 r.

I. WSTĘP

Organ nadzoru, w celu zapewnienia zgodności działalności zakładów ubezpieczeń z przepisami prawa, zapobieżenia naruszaniu interesów ubezpieczających, ubezpieczonych lub uprawnionych z umów ubezpieczenia oraz ograniczenia ryzyka występującego w działalności zakładu ubezpieczeń wydaje, na podstawie art. 365 ust. 1 pkt 2 lit. a-c ustawy z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz. U. z 2023 r. poz. 656 z późn. zm.), dalej: „ustawa o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, udur”, Rekomendacje dla zakładów ubezpieczeń dotyczące oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, dalej: „Rekomendacje”.

Rekomendacje mają za zadanie także realizację celów stawianych nadzorowi nad rynkiem finansowym, określonych w art. 2 ustawy z dnia 21 lipca 2006r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 753 z późn.zm.), takich, jak zapewnienie prawidłowego funkcjonowania tego rynku, jego stabilności, bezpieczeństwa i zaufania do rynku finansowego, a także zapewnienie ochrony interesów jego uczestników.

Będące przedmiotem niniejszych Rekomendacji umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, tj. umowy, o których mowa w grupie 3 działu I załącznika do ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej są specyficzną odmianą umowy ubezpieczenia, łączącą funkcję ochronną, charakterystyczną dla tradycyjnie pojmowanego ubezpieczenia, z funkcją inwestycyjną. Wspólną cechą tych umów jest ich inwestycyjny charakter oraz przeniesienie ryzyka inwestycyjnego na klienta. Należy dodatkowo podkreślić, że umowy te charakteryzują się znacznym stopniem skomplikowania i wynikającą z tego trudnością zrozumienia przez ubezpieczających lub ubezpieczonych konstrukcji takich ubezpieczeń, a przede wszystkim ryzyk z nimi związanych.

Komisja Nadzoru Finansowego od kilku lat identyfikuje występowanie licznych nieprawidłowości związanych z takimi umowami ubezpieczenia. Obserwowane negatywne zjawiska wynikają przede wszystkim z nieprawidłowości przy ich dystrybucji, w tym występujących błędów lub luk w procesie oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym dla klienta. Do najistotniejszych problemów związanych z przedmiotowymi umowami należą: brak dopasowania umowy do potrzeb i sytuacji majątkowej klienta, w szczególności w wyniku rzetelnego rozpoznania tych potrzeb i sytuacji majątkowej, brak pełnej informacji o opłatach wynikających z umów oraz o ryzykach związanych z umową, przede wszystkim o ryzyku inwestycyjnym.

Powyższe obserwacje doprowadziły organ nadzoru do wniosku, że należy wzmocnić ochronę interesów klienta, poprzez zapewnienie wyższej jakości i transparentności procesu dystrybucji tego typu ubezpieczeń, czemu służy wydanie niniejszych Rekomendacji.

Dodatkowym ważnym argumentem przemawiającym za wydaniem przez organ nadzoru Rekomendacji jest wejście w życie w ostatnich latach nowych przepisów prawa normujących problematykę związaną z procesem dystrybucji ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym, tj. w szczególności:

- a) ustawy z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (Dz. U. z 2023 r. poz. 1111),

- b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1286/2014 z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (PRIIP) (Dz. Urz. UE L 352 z 09.12.2014, s. 1 z późn. zm.),
- c) rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2017/653 z dnia 8 marca 2017 r. uzupełniającego rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1286/2014 w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (PRIIP) przez ustanowienie regulacyjnych standardów technicznych w zakresie prezentacji, treści, przeglądu i zmiany dokumentów zawierających kluczowe informacje oraz warunków spełnienia wymogu przekazania takich dokumentów (Dz. Urz. UE L 100 z 12.04.2017, s. 1 z późn. zm.),
- d) rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2017/2359 z dnia 21 września 2017 r. uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 w odniesieniu do wymogów informacyjnych i zasad prowadzenia działalności mających zastosowanie do dystrybucji ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (Dz. Urz. UE L 341 z 20.12.2017, s. 8 z późn. zm.),
- e) rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) 2017/2358 z dnia 21 września 2017 r. uzupełniającego dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 w odniesieniu do wymogów w zakresie nadzoru nad produktem i zarządzania nim dla zakładów ubezpieczeń i dystrybutorów ubezpieczeń (Dz. Urz. UE L 341 z 20.12.2017, s. 1 z późn. zm.).

W powyższych aktach prawnych, wydanych zarówno na poziomie krajowym, jak i unijnym, prawodawca wprowadził nowe wymogi i obowiązki w obszarze dystrybucji ubezpieczeń. Niniejsze Rekomendacje uwzględniają w swej treści to zmienione otoczenie prawne w odniesieniu do oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, a dodatkowo mają wobec niego charakter wyjaśniający i doprecyzowujący.

Zakłady ubezpieczeń obowiązane są wykonywać dystrybucję ubezpieczeń na życie, w tym dokonywać oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zgodnie z wymogami określonymi w przepisach prawa, w szczególności zawartymi w wyżej wskazanych aktach prawnych. Ocena ta dokonywana jest bez uszczerbku dla obowiązku określenia, na podstawie informacji otrzymanych od klienta, wymagań i potrzeb danego klienta przed zawarciem jakiejkolwiek umowy ubezpieczenia i zaproponowania umowy zgodnej z wymaganiami i potrzebami klienta. W odniesieniu bowiem do ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym, zastosowanie znajdują nie tylko wymogi dedykowane dystrybucji wszystkich ubezpieczeń, ale także dodatkowe, szczególne warunki, związane z komponentem inwestycyjnym, zawartym w ubezpieczeniach na życie z elementem inwestycyjnym, w tym wymogi wynikające z art. 21 udu. Rozwiązanie takie, przyjęte na poziomie prawodawstwa krajowego i unijnego, służy między innymi zapewnieniu spójnej ochrony na rynku ubezpieczeniowym i kapitałowym. Rekomendacje posługują się pojęciem oceny odpowiedności, ponieważ zgodnie z art. 21 ust. 1 udu informacje pozyskane przez zakład ubezpieczeń przed zawarciem umowy ubezpieczenia mają służyć ocenie przez zakład ubezpieczeń, jaka umowa ubezpieczenia jest odpowiednia do potrzeb ubezpieczającego, natomiast zgodnie z art. 21 ust. 2 udu informacje pozyskane przez zakład ubezpieczeń przed wyrażeniem przez ubezpieczonego zgody na objęcie ochroną ubezpieczeniową w ramach umowy ubezpieczenia zawartej przez ubezpieczającego mają służyć ocenie przez zakład ubezpieczeń, czy umowa ubezpieczenia jest odpowiednia do potrzeb ubezpieczonego.

Obowiązujące przepisy prawa wskazują zakres informacji, które należy uzyskać w ankiecie do celów oceny odpowiedności. Podkreślenia wymaga, że informacje te powinny być pozyskiwane

z zachowaniem zasady proporcjonalności, a zakres danych powinien odpowiadać przede wszystkim rodzajowi i charakterowi oferowanych produktów oraz być dostosowany do specyfiki klienta.

Celem Rekomendacji, co do zasady, nie jest powtarzanie obowiązków wynikających z przepisów prawa. Rekomendacje stanowią zbiór dobrych praktyk, w odniesieniu do dokonywania oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym. Ich celem jest jednolite i spójne stosowanie przez zakłady ubezpieczeń przepisów prawa, odnoszących się do przeprowadzania oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, poprzez zwrócenie uwagi na istotne zagadnienia związane z tą oceną. Rekomendacje służą wprowadzeniu przez zakłady ubezpieczeń działań dedykowanych prawidłowemu przeprowadzeniu tej oceny, co się bezpośrednio wiąże z ochroną klientów, będącą wartością stojącą u podstaw regulacji prawnej i nakierowane są na przeciwdziałanie podejmowaniu przez zakłady ubezpieczeń praktyk, które powodują bądź zwiększają ryzyko oferowania ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym nieodpowiednich dla klienta. Oferowanie takich nieodpowiednich dla klienta ubezpieczeń wiąże się bowiem z szeregiem niekorzystnych konsekwencji. W szczególności może negatywnie wpływać na działalność zakładu ubezpieczeń w kontekście zgodności z obowiązującymi przepisami prawa, jako że dokonywanie oceny odpowiedności oraz wymogi dotyczące tej oceny objęte są regulacją prawną. Jednocześnie nieprawidłowo przeprowadzona ocena odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, skutkująca zawarciem nieodpowiedniej umowy ubezpieczenia albo przystąpieniem do nieodpowiedniej umowy ubezpieczenia w przypadku ubezpieczenia na cudzy rachunek, podlegać będzie kwalifikacji z perspektywy praktyk naruszających przede wszystkim interesy ubezpieczających oraz ubezpieczonych. Oferowanie ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym nieodpowiednich dla klienta może także oddziaływać negatywnie w szerszym aspekcie, związanym, w szczególności z zaufaniem do rynku czy prawidłowym jego funkcjonowaniem.

Rekomendacje uwzględniają wnioski wynikające z doświadczeń związanych z prowadzonymi działaniami nadzorczymi w obszarze dystrybucji ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym, w tym ustaleniami kontroli i wizyt nadzorczych przeprowadzonych w zakładach ubezpieczeń.

Postanowienia Rekomendacji zostały opracowane z odpowiednim uwzględnieniem niektórych, wybranych wytycznych ESMA, zawartych w dokumencie „Wytyczne w sprawie określonych aspektów wymogów dyrektywy MiFID II dotyczących odpowiedności”¹. Powyższe ma na celu zbliżenie, tam gdzie jest to adekwatne i możliwe, praktyk na rynku ubezpieczeniowym w zakresie oferowania ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym, do praktyk występujących na rynku kapitałowym, związanych ze świadczeniem określonych usług inwestycyjnych, podlegających regulacji MiFID II².

Niniejsze Rekomendacje mają zastosowanie do umów ubezpieczenia na życie, jeżeli są związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym oraz umów ubezpieczenia na życie, w których świadczenie zakładu ubezpieczeń jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe. Rekomendacji nie stosuje się do pracowniczych programów emerytalnych prowadzonych w formie umowy grupowego ubezpieczenia na życie, o których mowa w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 710) oraz pracowniczych planów kapitałowych, o których mowa w ustawie z dnia 4 października 2018 r. o pracowniczych planach kapitałowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 46).

¹ *Wytyczne w sprawie określonych aspektów wymogów dyrektywy MiFID II dotyczących odpowiedności*, 06/11/2018 | ESMA35-43-1163 PL; <https://www.esma.europa.eu/document/guidelines-certain-aspects-mifid-ii-suitability-requirements-0>; dostęp: 31 maja 2022 r.

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE (Dz. Urz. UE L 173 z 12.06.2014, s. 349 z późn. zm.) i towarzyszące jej akty prawne.

Wszystkie Rekomendacje są skierowane do krajowych zakładów ubezpieczeń, jak również powinny być stosowane przez główne oddziały zagranicznych zakładów ubezpieczeń, z uwzględnieniem ich specyfiki organizacyjnej, związanej z ustawowo określonym funkcjonowaniem w strukturze głównego oddziału stanowisk dyrektora głównego oddziału i jego zastępcy. Rekomendacje od 5 do 15, powinny być stosowane przez zagraniczne zakłady ubezpieczeń, mające siedziby w państwach członkowskich Unii Europejskiej lub państwach członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) - stronach umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym i wykonujących działalność ubezpieczeniową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, na zasadach określonych w ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, przez oddział lub w ramach swobody świadczenia usług.

Rekomendacje są stosowane według zasady „zastosuj lub wyjaśnij”. Zgodnie z treścią art. 365 ust. 5 ustawy o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej, zakłady ubezpieczeń, które nie stosują się do Rekomendacji, ani nie zamierzają się do nich zastosować, w terminie do 15 kwietnia 2024 r. informują organ nadzoru, w jaki sposób zamierzają osiągnąć cele, dla realizacji których organ nadzoru wydał Rekomendacje. Powyższe informacje zostaną ujawnione na stronie internetowej organu nadzoru.

Organ nadzoru oczekuje, że Rekomendacje będą stosowane przez zakłady ubezpieczeń nie później niż od 1 kwietnia 2024 r. W odniesieniu do umów ubezpieczenia na cudzy rachunek, zawartych przed 1 kwietnia 2024 r. Rekomendacje mają zastosowanie wobec osób zamierzających skorzystać z ochrony ubezpieczeniowej po tej dacie.

Rekomendacje zastępują Rekomendacje dla zakładów ubezpieczeń dotyczące badania adekwatności produktu z dnia 22 marca 2016 r .

II. WYKAZ SKRÓTÓW I SŁOWNIK POJEŃ

ankieta – ankieta, o której mowa w art. 21 udu;

ESMA - Europejski Urząd Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (ang. *European Securities and Markets Authority*);

główny oddział zagranicznego zakładu ubezpieczeń – główny oddział w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 11 udu, wykonujący działalność ubezpieczeniową w zakresie ubezpieczeń, o których mowa w dziale I załącznika do udu;

klent – osoba zawierająca umowę ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, osoba wyrażająca zgodę na objęcie ochroną ubezpieczeniową w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, osoba poszukująca ochrony ubezpieczeniowej, osoba zamierzająca skorzystać z ochrony ubezpieczeniowej w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym;

krajowy zakład ubezpieczeń – krajowy zakład ubezpieczeń w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 18 udu, wykonujący działalność ubezpieczeniową w zakresie ubezpieczeń, o których mowa w dziale I załącznika do udu;

ocena odpowiedności - działania podejmowane przez zakład ubezpieczeń i osoby działające w jego imieniu, pozostające bez uszczerbku dla obowiązku określenia (na podstawie informacji otrzymanych od klienta) wymagań i potrzeb danego klienta przed zawarciem jakiejkolwiek umowy ubezpieczenia i zaproponowania umowy zgodnej z wymaganiami i potrzebami klienta, związane z pozyskaniem niezbędnych informacji o kliencie oraz umożliwiające przedstawienie klientowi przez zakład ubezpieczeń odpowiednich dla klienta propozycji ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym albo odpowiedniej dla klienta rekomendacji w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, spełniających łącznie następujące kryteria:

- a) uwzględniających potrzeby klienta, w szczególności jego cele inwestycyjne, w tym tolerancję na ryzyko;
- b) uwzględniających sytuację finansową klienta, w tym zdolności tej osoby do ponoszenia strat;
- c) opierających się na ustaleniu, że klient posiada niezbędną wiedzę i doświadczenie w dziedzinie inwestycji istotnej dla danego rodzaju ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym;

opłaty – wszelkie koszty oraz inne obciążenia, w szczególności potrącone ze składek ubezpieczeniowych, z aktywów ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych lub poprzez umorzenie jednostek uczestnictwa ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych, jakie będzie ponosił klient w związku z umową ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, w tym z zawarciem umowy/przystąpieniem do umowy;

organ nadzoru – Komisja Nadzoru Finansowego;

przystąpienie do umowy ubezpieczenia – w przypadku umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek, wyrażenie przez osobę zainteresowaną zgody na objęcie ochroną ubezpieczeniową w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia;

Rekomendacje – niniejsze Rekomendacje;

trwały nośnik – trwały nośnik w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 49 udu;

ubezpieczenie na życie z elementem inwestycyjnym - ubezpieczenie na życie, jeżeli jest związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, a także ubezpieczenie na życie, w którym świadczenie zakładu ubezpieczeń jest ustalane w oparciu o określone indeksy lub inne wartości bazowe;

zakład ubezpieczeń – zakład ubezpieczeń wykonujący działalność ubezpieczeniową w zakresie ubezpieczeń, o których mowa w dziale I załącznika do udu.

Akty prawne

dyrektywa MiFID II - dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/65/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych oraz zmieniająca dyrektywę 2002/92/WE i dyrektywę 2011/61/UE (Dz. Urz. UE L 173 z 12.06.2014, s. 349 z późn. zm.);

rozporządzenie delegowane Komisji 2017/2359 – rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/2359 z dnia 21 września 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 w odniesieniu do wymogów informacyjnych i zasad prowadzenia działalności mających zastosowanie do dystrybucji ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (Dz. Urz. UE L 341 z 20.12.2017, s. 8 z późn. zm.);

rozporządzenie delegowane Komisji 2017/2358 - rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/2358 z dnia 21 września 2017 r. uzupełniające dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/97 w odniesieniu do wymogów w zakresie nadzoru nad produktem i zarządzania nim dla zakładów ubezpieczeń i dystrybutorów ubezpieczeń (Dz. Urz. UE L 341 z 20.12.2017, s. 1 z późn. zm.);

rozporządzenie delegowane Komisji 2017/653 - rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2017/653 z dnia 8 marca 2017 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1286/2014 w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (PRIIP) przez ustanowienie regulacyjnych standardów technicznych w zakresie prezentacji, treści, przeglądu i zmiany dokumentów zawierających kluczowe informacje oraz warunków spełnienia wymogu przekazania takich dokumentów (Dz. Urz. UE L 100 z 12.04.2017, s. 1 z późn. zm.);

rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady 1286/2014 - rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1286/2014 z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie dokumentów zawierających kluczowe informacje, dotyczących detalicznych produktów zbiorowego inwestowania i ubezpieczeniowych produktów inwestycyjnych (PRIIP) (Dz. Urz. UE L 352 z 09.12.2014, s. 1, z późn. zm.);

ustawa o dystrybucji – ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o dystrybucji ubezpieczeń (Dz. U. z 2023 r. poz. 1111);

udur, ustawa o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej – ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz. U. z 2023r. poz. 656 z późn. zm.);

ustawa o nadzorze nad rynkiem finansowym - ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz. U. z 2023 r. poz. 753 z późn. zm.);

ustawa o pracowniczych planach kapitałowych - ustawa z dnia 4 października 2018 r. o pracowniczych planach kapitałowych (Dz. U. z 2023 r. poz. 46);

ustawa o pracowniczych programach emerytalnych - ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o pracowniczych programach emerytalnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 710).

III. SPIS REKOMENDACJI

ZARZĄD I RADA NADZORCZA

Rekomendacja 1

Zarząd zakładu ubezpieczeń zapewnia wdrożenie i prawidłowe funkcjonowanie procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

Rekomendacja 2

Zarząd zakładu ubezpieczeń zapewnia opracowanie na piśmie, wprowadzenie oraz funkcjonowanie zasad i procedur oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

Rekomendacja 3

Zarząd zakładu ubezpieczeń zapewnia przeprowadzanie regularnych ewaluacji funkcjonowania procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym. Zarząd zakładu ubezpieczeń informuje radę nadzorczą zakładu ubezpieczeń o wynikach tych ewaluacji.

Rekomendacja 4

Rada nadzorcza zakładu ubezpieczeń powinna monitorować i nadzorować funkcjonowanie procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

ODPOWIEDNIOŚĆ UBEZPIECZENIA NA ŻYCIE Z ELEMENTEM INWESTYCYJNYM

Rekomendacja 5

Zakład ubezpieczeń powinien zorganizować proces dokonywania oceny odpowiedniości umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym dla klienta w sposób zapewniający prawidłowość tej oceny.

Rekomendacja 6

Zakład ubezpieczeń uzyskuje od klienta wszelkie niezbędne informacje do dokonania oceny odpowiedniości umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

Rekomendacja 7

Zakład ubezpieczeń powinien przedstawić propozycje ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, które są odpowiednie dla ubezpieczającego. Zakład ubezpieczeń powinien przedstawić rekomendację, w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej, w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, odpowiednią dla ubezpieczonego. Propozycje albo rekomendacja powinny zawierać uzasadnienie, wskazujące odpowiedniość ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym dla klienta.

Rekomendacja 8

Zakład ubezpieczeń, przedstawiając propozycje albo rekomendację ubezpieczenia na życie, jeżeli jest związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, zapewnia klientowi wybór ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych o poziomie ryzyka inwestycyjnego nie wyższym, niż wynikający z analizy informacji uzyskanych na potrzeby dokonanej oceny odpowiedności, zarówno w momencie zawarcia umowy ubezpieczenia, jak również na dalszych etapach jej trwania.

Rekomendacja 9

Zakład ubezpieczeń, w przypadku stwierdzenia braku adekwatności potrzeb klienta do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej, stwierdzenia braku ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym odpowiedniego do potrzeb klienta oraz w przypadku zawarcia umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym na żądanie klienta, powinien podejmować działania, mające na celu zapewnienie ochrony klienta, w szczególności adekwatne działania informacyjne wobec niego.

Rekomendacja 10

Zakład ubezpieczeń powinien poinformować klienta w prosty i zrozumiały sposób o przeprowadzaniu oceny odpowiedności umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym dla klienta, dobrowolności przekazania informacji niezbędnych do dokonania tej oceny oraz o konsekwencjach odmowy wypełnienia ankiety.

Rekomendacja 11

Zakład ubezpieczeń powinien dokumentować proces oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

Rekomendacja 12

Zakład ubezpieczeń, podczas prezentowania ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, w ramach dystrybucji ubezpieczeń lub oferowania przystąpienia do umowy ubezpieczenia nie powinien, w materiałach i informacjach marketingowych oraz reklamowych, ukrywać istotnych cech tego ubezpieczenia, w tym ryzyka inwestycyjnego lub opłat.

**PRZYGOTOWANIE OSÓB ZAANGAŻOWANYCH W PROCES OCENY
ODPOWIEDNIOŚCI UBEZPIECZENIA NA ŻYCIE Z ELEMENTEM INWESTYCYJNYM
ORAZ NADZÓR NAD PRAKTYKAMI SPRZEDAŻOWYMI****Rekomendacja 13**

Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić wysoki poziom merytorycznego przygotowania osób zaangażowanych w proces oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

Rekomendacja 14

Zakład ubezpieczeń powinien eliminować praktyki sprzedażowe prowadzące do oferowania nieodpowiednich dla klienta ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym.

SYSTEM KONTROLI WEWNĘTRZNEJ, FUNKCJA ZGODNOŚCI Z PRZEPISAMI I FUNKCJA AUDYTU WEWNĘTRZNEGO**Rekomendacja 15**

Proces oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym powinien być przedmiotem ocen przeprowadzanych w ramach systemu kontroli wewnętrznej, w tym przez funkcję zgodności z przepisami oraz funkcji audytu wewnętrznego zakładu ubezpieczeń. Zapewniając efektywny system kontroli wewnętrznej, zakład ubezpieczeń, powinien, w szczególności prowadzić ewidencję odmów wypełnienia ankiety, ewidencję umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartych na podstawie pisemnego żądania oraz ewidencję przystąpień na podstawie pisemnego żądania do umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartych na cudzy rachunek.

IV. REKOMENDACJE

ZARZĄD I RADA NADZORCZA

Rekomendacja 1

Zarząd zakładu ubezpieczeń zapewnia wdrożenie i prawidłowe funkcjonowanie procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

- 1.1 Zarząd zakładu ubezpieczeń jest odpowiedzialny za zapewnienie zgodności procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym z przyjętymi zasadami i procedurami dotyczącymi tej oceny.
- 1.2 Podział obowiązków i kompetencji pomiędzy poszczególnych członków zarządu zakładu ubezpieczeń, związanych z procesem oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, powinien być dokonany w sposób przejrzysty i jednoznaczny oraz zostać odzwierciedlony w regulacjach wewnętrznych.
- 1.3 Z zastrzeżeniem punktów 2.1 oraz 2.2, zarząd zakładu ubezpieczeń może delegować obowiązki związane z procesem oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym na wyznaczone przez siebie osoby, w szczególności może im powierzyć opracowanie zasad i procedur oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.
- 1.4 Delegowanie obowiązków związanych z procesem oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym powinno być dokonane w sposób przejrzysty i jednoznaczny oraz zostać odzwierciedlone w regulacjach wewnętrznych.

Rekomendacja 2

Zarząd zakładu ubezpieczeń zapewnia opracowanie na piśmie, wprowadzenie oraz funkcjonowanie zasad i procedur oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

- 2.1 Zarząd zakładu ubezpieczeń zatwierdza zasady i procedury oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.
- 2.2 Funkcjonowanie zasad i procedur oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym podlega kontroli zarządu zakładu ubezpieczeń.
- 2.3 Zasady oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym powinny obejmować co najmniej planowanie, organizowanie, kontrolowanie, monitorowanie i raportowanie działań w ramach procesu oceny odpowiedniości, w tym działań zarządczych oraz opis ról uczestników procesu tej oceny.
- 2.4 Procedury oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym powinny uwzględniać w szczególności:
 - 1) określenie trybu wyrażania zgody na zawarcie umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym/przystąpienie do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartej na cudzy rachunek, w przypadku zawarcia umowy ubezpieczenia/przystąpienia do umowy ubezpieczenia na podstawie pisemnego żądania ubezpieczającego lub ubezpieczonego,

- 2) wprowadzenie reguł w celu zapewnienia klientowi, przed złożeniem przez niego wniosku o zawarcie umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym/złożeniem deklaracji przystąpienia do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartej na cudzy rachunek:
 - a) informacji o istocie ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
 - b) informacji o zakresie ochrony ubezpieczeniowej, wraz z wyłączeniami,
 - c) informacji o okresie ochrony ubezpieczeniowej i skutkach dla ochrony ubezpieczeniowej w sytuacji wcześniejszego zakończenia inwestycji,
 - d) dostępu do dokumentacji ubezpieczeniowej, związanej z etapem zawierania umowy lub przystępowania do niej, wykonywania umowy oraz rozpatrzenia roszczenia, a także informacji o sposobie udostępniania tej dokumentacji,
 - e) czytelnej informacji o dobrowolnym charakterze ubezpieczenia,
 - f) wynikających z obowiązujących przepisów prawa informacji o ryzyku inwestycyjnym ze wskazaniem, że inwestowanie wiąże się z ponoszeniem ryzyka oraz określeniem, w jakim zakresie ryzyko inwestycji ponosi klient, a w jakim zakład ubezpieczeń,
 - g) informacji obejmującej symulację prognozowanej stopy zwrotu, sporządzoną według zasad określonych w punkcie 2.4.4,
 - h) informacji o niespełnieniu wymogów zawarcia umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym/przystąpienia do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartej na cudzy rachunek,
 - i) informacji o opłatach,
 - 3) określenie reguł zapobiegających budowaniu u klienta poczucia niezbędności posiadania ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 4) sporządzanie symulacji prognozowanej stopy zwrotu według zasad, zgodnie z którymi prognozowana stopa zwrotu powinna być prezentowana w trzech scenariuszach:
 - a) bazowym,
 - b) o obniżonej rentowności,
 - c) o podwyższonej rentowności.Prezentowane symulacje powinny bazować na maksymalnej stopie technicznej (MST), publikowanej w Dzienniku Urzędowym organu nadzoru (<https://dziennikurzedowy.knf.gov.pl/actbymonths>), przy założeniu, że maksymalna stopa zwrotu w symulacjach, w ujęciu brutto, wynosić będzie:
 - dla funduszy dłużnych: $MST/0,6$
 - dla funduszy mieszanych: $(MST/0,6) + 1$ p.p.
 - dla funduszy akcji: $(MST/0,6) + 2$ p.p.,
 - 5) określenie zakresu obowiązków i odpowiedzialności osób uczestniczących w procesie oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 6) określenie sposobu kontroli, monitorowania i raportowania procesu oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 7) określenie zasad pozyskiwania od klienta informacji o powodach odmowy wypełnienia ankiety, w tym obowiązek wystąpienia przez zakład ubezpieczeń do klienta z takim zapytaniem.
- 2.5 Do podstawowych zadań wyznaczonych przez zarząd osób, o których mowa w punkcie 1.3, powinno należeć również zapewnienie okresowej weryfikacji zasad i procedur oraz kryteriów wprowadzania zmian i przeprowadzania tej weryfikacji.

Rekomendacja 3

Zarząd zakładu ubezpieczeń zapewnia przeprowadzanie regularnych ewaluacji funkcjonowania procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym. Zarząd zakładu ubezpieczeń informuje radę nadzorczą zakładu ubezpieczeń o wynikach tych ewaluacji.

- 3.1 Ewaluacja funkcjonowania procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym powinna obejmować w szczególności weryfikację prawidłowości realizacji tego procesu, analizę poziomu ryzyka zidentyfikowanego w tym procesie, analizę zmiany poziomu ryzyka, wnioski i ewentualne propozycje wprowadzenia modyfikacji w procesie.
- 3.2 Zakład ubezpieczeń powinien ustalić minimalną częstotliwość przeprowadzania ewaluacji funkcjonowania procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, z uwzględnieniem skali działalności prowadzonej przez zakład ubezpieczeń oraz profilu ryzyka związanego z tą działalnością, przy czym ewaluacje te powinny być przeprowadzane nie rzadziej, niż raz w roku.
- 3.3 Zarząd zakładu ubezpieczeń powinien niezwłocznie, jednakże nie później niż na kolejnym posiedzeniu rady nadzorczej zakładu ubezpieczeń, przypadającym po uzyskaniu wyników ewaluacji, o której mowa w punkcie 3.1, poinformować radę nadzorczą o wynikach przeprowadzonej ewaluacji.
- 3.4 Zarząd zakładu ubezpieczeń powinien regularnie, nie rzadziej niż raz w roku, przedstawiać radzie nadzorczej zakładu ubezpieczeń informacje o:
 - 1) liczbie umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawartych na podstawie pisemnego żądania oraz o powodach zawarcia tych umów na żądanie, w tym liczbie umów zawartych w przypadku odmowy wypełnienia ankiety i powodach odmów wypełnienia ankiety, o ile klient udzielił takich informacji na zapytanie zakładu ubezpieczeń,
 - 2) liczbie przystąpień na podstawie pisemnego żądania do umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawartych na cudzy rachunek oraz o powodach tych przystąpień, w tym liczbie przystąpień w przypadku odmowy wypełnienia ankiety i powodach odmów wypełnienia ankiety, o ile klient udzielił takich informacji na zapytanie zakładu ubezpieczeń.

Rekomendacja 4

Rada nadzorcza zakładu ubezpieczeń powinna monitorować i nadzorować funkcjonowanie procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

- 4.1 Rada nadzorcza zakładu ubezpieczeń powinna monitorować i nadzorować funkcjonowanie procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, z uwzględnieniem skali działalności prowadzonej przez zakład ubezpieczeń oraz profilu ryzyka związanego z tą działalnością.
- 4.2 Rada nadzorcza zakładu ubezpieczeń powinna regularnie, nie rzadziej niż raz w roku, zapoznawać się z wynikami przeprowadzonych ewaluacji funkcjonowania procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

ODPOWIEDNIOŚĆ UBEZPIECZENIA NA ŻYCIE Z ELEMENTEM INWESTYCYJNYM

Rekomendacja 5

Zakład ubezpieczeń powinien zorganizować proces dokonywania oceny odpowiedniości umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym dla klienta w sposób zapewniający prawidłowość tej oceny.

- 5.1 Zakład ubezpieczeń, w pierwszej kolejności, powinien ustalić, czy klient jest zainteresowany ubezpieczeniem na życie z elementem inwestycyjnym.
- 5.2 Zakład ubezpieczeń nie może przedstawić propozycji ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym w przypadku, gdy z informacji uzyskanych od ubezpieczającego wynika, że zamierza on zawrzeć umowę ubezpieczenia niezwiązaną z ubezpieczeniem na życie z elementem inwestycyjnym, np. na wypadek śmierci lub dożycia określonego wieku (z działu I grupy 1 załącznika do udu), w której świadczenie stanowić będzie wartość pieniężną, określoną w momencie zawierania umowy, umowę ubezpieczenia rentowego (z działu I grupy 4 załącznika do udu), w ramach której zakład ubezpieczeń zobowiązuje się do spełnienia świadczeń o wysokości określonej w momencie zawarcia umowy.
- 5.3 W przypadku umowy ubezpieczenia zawartej na cudzy rachunek, w szczególności ubezpieczenia grupowego, zakład ubezpieczeń nie może przedstawić rekomendacji w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, w sytuacji, gdy z uzyskanych informacji wynika, że ubezpieczony zamierza skorzystać z ochrony ubezpieczeniowej w ramach umowy ubezpieczenia niezwiązanej z ubezpieczeniem na życie z elementem inwestycyjnym, np. na wypadek śmierci lub dożycia określonego wieku (z działu I grupy 1 załącznika do udu), w której świadczenie stanowić będzie wartość pieniężną, określoną w momencie zawierania umowy, umowy ubezpieczenia rentowego (z działu I grupy 4 załącznika do udu), w ramach której zakład ubezpieczeń zobowiązuje się do spełnienia świadczeń o wysokości określonej w momencie zawarcia umowy.
- 5.4 Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić klientowi wybór formy przeprowadzenia ankiety, spośród form wykorzystywanych przez zakład ubezpieczeń. Wybór formy przeprowadzenia ankiety powinien zostać potwierdzony przez klienta, co może nastąpić w tej samej formie, w jakiej będzie przeprowadzona ankieta. Ankieta może zostać przeprowadzona z wykorzystaniem środków porozumiewania się na odległość.
- 5.5 Zakład ubezpieczeń powinien udostępnić klientowi ankietę przed rozpoczęciem oceny odpowiedniości, aby mógł się on przygotować do jej wypełnienia. Ankieta może zostać udostępniona na stronie internetowej zakładu ubezpieczeń. W przypadku braku możliwości udostępnienia ankiety, zakład ubezpieczeń powinien udostępnić klientowi, na stronie internetowej zakładu ubezpieczeń, szczegółowy zakres przedmiotowy informacji, które są konieczne do wypełnienia ankiety. W przypadku powiadomienia przez klienta zakładu ubezpieczeń o braku możliwości zapoznania się z ankietą, bądź z zakresem przedmiotowym informacji, udostępnionym w formie wykorzystanej przez zakład ubezpieczeń, zakład ubezpieczeń przekazuje klientowi ten zakres w uzgodniony z klientem sposób.
- 5.6 Zakład ubezpieczeń, przeprowadzając ocenę odpowiedniości, nie powinien formułować pytań sugerujących klientowi udzielenie konkretnych odpowiedzi, pozwalających przedstawić:

- 1) propozycje ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, które mogą być nieodpowiednie dla ubezpieczającego, albo
 - 2) rekomendację w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, która może być nieodpowiednia dla ubezpieczonego.
- 5.7 Zakład ubezpieczeń powinien analizować całościowo informacje uzyskane do dokonania danej oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym dla klienta. W przypadku stwierdzenia niespójności pozyskanych informacji, bądź sprzeczności między nimi, zakład ubezpieczeń, przed przekazaniem propozycji ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym albo rekomendacji w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, powinien wyjaśnić z klientem wątpliwości w tym zakresie.
- 5.8 W przypadku przeprowadzenia ankiety w taki sposób, że klient przekazuje informacje wymagane w ankiecie, ale fizycznie jej nie wypełnia, zakład ubezpieczeń powinien, przed przekazaniem:
- 1) propozycji ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym bądź też rekomendacji w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, albo
 - 2) informacji, że z analizy wynika, iż potrzeby ubezpieczającego/ubezpieczonego są nieadekwatne do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej lub brak jest ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, odpowiedniego do potrzeb ubezpieczającego bądź umowa ubezpieczenia zawarta przez ubezpieczającego nie jest odpowiednia do potrzeb ubezpieczonego,
- umożliwić klientowi zapoznanie się z wypełnioną ankietą oraz uzyskać od niego potwierdzenie prawidłowości i kompletności danych zawartych w ankiecie, na piśmie lub, jeżeli klient wyrazi na to zgodę, na innym trwałym nośniku.
- 5.9 Zakład ubezpieczeń powinien przekazać klientowi, przed zawarciem umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym/przystąpieniem do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartej na cudzy rachunek, egzemplarz wypełnionej ankiety, odpowiednio z:
- 1) propozycjami ubezpieczenia i uzasadnieniem,
 - 2) rekomendacją i uzasadnieniem,
 - 3) informacją, przekazaną ubezpieczającemu przez zakład ubezpieczeń, że z analizy wynika, iż potrzeby ubezpieczającego są nieadekwatne do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej lub brak jest ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, odpowiedniego do potrzeb ubezpieczającego,
 - 4) informacją, przekazaną ubezpieczonemu przez zakład ubezpieczeń, że z analizy wynika, iż potrzeby ubezpieczonego są nieadekwatne do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej bądź, że umowa ubezpieczenia zawarta przez ubezpieczającego nie jest odpowiednia do potrzeb ubezpieczonego.
- 5.10 W przypadku, gdy zawarcie umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym albo przystąpienie do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawartej na cudzy rachunek, odbywa się za pomocą środków porozumiewania się na odległość, których wykorzystanie nie wiąże się z kontaktem z osobą umocowaną przez zakład ubezpieczeń do wykonywania czynności związanych z zawarciem takiej umowy ubezpieczenia albo przystąpieniem do takiej umowy ubezpieczenia, klient, na każdym etapie tego procesu, powinien mieć zapewnioną możliwość kontaktu z taką osobą.

Rekomendacja 6

Zakład ubezpieczeń uzyskuje od klienta wszelkie niezbędne informacje do dokonania oceny odpowiedniości umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

- 6.1 Zakres informacji objętych ankietą powinien uwzględniać konieczność zebrania przez zakład ubezpieczeń, w granicach obowiązujących przepisów prawa, wszystkich informacji niezbędnych do dokonania oceny:
- 1) jaka umowa ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym jest odpowiednia dla ubezpieczającego,
 - 2) w przypadku umowy ubezpieczenia zawieranej na cudzy rachunek, w szczególności ubezpieczenia grupowego - czy umowa ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawarta przez ubezpieczającego, jest odpowiednia dla ubezpieczonego.
- 6.2 W przypadku, gdy zakład ubezpieczeń oferuje ubezpieczenie na życie z elementem inwestycyjnym, którego aktywa bazowe stanowią złożone lub ryzykowne instrumenty finansowe, a z uzyskanych od klienta informacji wynika, że akceptuje on inwestycje, które mogą przynieść wysoki zysk, przy wysokim prawdopodobieństwie straty, zakład ubezpieczeń powinien pozyskać bardziej szczegółowe informacje o kliencie, między innymi:
- 1) w zakresie wiedzy i doświadczenia klienta w dziedzinie ubezpieczeń na życie oraz instrumentów finansowych, pozwalające ocenić, czy klient rozumie mechanizmy działania ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 2) czy klient zawierał już umowy związane z tego typu instrumentami finansowymi.
- 6.3 W odniesieniu do celu zawarcia umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym lub przystąpienia do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawartej na cudzy rachunek zakład ubezpieczeń powinien pozyskać między innymi informacje dotyczące preferencji klienta co do proporcji przeznaczenia składki na część ochronną i inwestycyjną ubezpieczenia.
- 6.4 Zakład ubezpieczeń powinien uzyskać wystarczające informacje od klienta, aby ocenić poziom zrozumienia przez klienta ryzyka inwestycyjnego a także związku między ryzykiem a zwrotem z inwestycji. Zadając pytania w tym zakresie, zakład ubezpieczeń powinien wyjaśnić w ankiecie w prosty i jednoznaczny sposób, że odpowiedzi służą ocenie tolerancji klienta na ryzyko.
- 6.5 W zakresie dotyczącym tolerancji klienta na ryzyko inwestycyjne, pytania ankiety powinny umożliwić zakładowi ubezpieczeń zidentyfikowanie oczekiwanych przez klienta cech ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym w zakresie ryzyka i zwrotu, a także dostarczyć informacji dotyczących postrzegania ryzyka przez klienta. W tym celu ankieta powinna zawierać pytania dotyczące osobistych wyborów klienta, w przypadku braku pewności co do ryzyka, z uwzględnieniem reakcji klienta na spadek wartości inwestycji, np. korzystając z wykresów, konkretnych wartości procentowych lub danych liczbowych.
- 6.6 W odniesieniu do tolerancji klienta na ryzyko inwestycyjne w ramach realizacji wskazanego przez niego celu, zakład ubezpieczeń powinien pozyskać informacje umożliwiające, między innymi, ustalenie:
- 1) możliwego do zaakceptowania przez klienta poziomu straty składki zainwestowanej w trakcie, jak również na koniec inwestycji,
 - 2) świadomości klienta co do ryzyka:

- a) związanego z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym lub indeksem lub inną wartością bazową, w oparciu, o które określone jest świadczenie zakładu ubezpieczeń,
 - b) zmienności wartości inwestycji,
 - c) utraty całości lub części kapitału w sytuacji wcześniejszego zakończenia inwestycji.
- 6.7 W odniesieniu do preferowanej częstotliwości opłacania składki ubezpieczeniowej, zakład ubezpieczeń powinien pozyskać informację, czy klient zamierza opłacać składkę jednorazowo, czy np. miesięcznie, kwartalnie, rocznie.
- 6.8 Zakład ubezpieczeń powinien uwzględnić informację na temat wieku klienta między innymi przy ocenie celów inwestycyjnych klienta, jak również horyzontu inwestycyjnego.
- 6.9 W odniesieniu do długości okresu, przez który klient chciałby utrzymywać daną inwestycję, pytania ankiety powinny być skonstruowane w taki sposób, aby, niezależnie od informacji dotyczących preferencji klienta w tym zakresie, uwzględniały także minimalny i rekomendowany okres inwestowania środków dla oferowanych ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym.
- 6.10 W odniesieniu do sytuacji finansowej klienta, ankieta zakładu ubezpieczeń powinna zawierać pytania dotyczące między innymi:
- 1) wskazania konkretnego źródła dochodu, np. umowa o pracę, świadczenie emerytalne, umowa cywilnoprawna, dochód z inwestycji, własna działalność gospodarcza lub inne,
 - 2) posiadanych instrumentów i produktów finansowych, np. akcji, obligacji, jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych, certyfikatów inwestycyjnych, lokat bankowych, lokat strukturyzowanych,
 - 3) przedziału kwotowego środków pieniężnych, jaki klient zamierza przeznaczyć na finansowanie składki.
- 6.11 W odniesieniu do wiedzy i doświadczenia klienta w dziedzinie ubezpieczeń na życie oraz instrumentów finansowych, ankieta zakładu ubezpieczeń powinna zawierać pytania dotyczące między innymi:
- 1) stopnia znajomości i zrozumienia przez klienta podstawowych pojęć finansowych, takich jak ryzyko inwestycyjne i zależność między ryzykiem a stopą zwrotu (w tym celu zakład ubezpieczeń może korzystać z orientacyjnych, zrozumiałych przykładów poziomów strat lub zwrotów, uzależnionych od poziomu podejmowanego ryzyka),
 - 2) stopnia znajomości i zrozumienia przez klienta głównych cech i ryzyk, związanych z ubezpieczeniem na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 3) informacji o rodzajach zawartych dotychczas przez klienta umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym oraz informacji o rodzajach umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartych na cudzy rachunek, do których dotychczas przystąpił klient.

Rekomendacja 7

Zakład ubezpieczeń powinien przedstawić propozycje ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, które są odpowiednie dla ubezpieczającego. Zakład ubezpieczeń powinien przedstawić rekomendację w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej, w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, odpowiednią dla ubezpieczonego. Propozycje albo rekomendacja powinny zawierać uzasadnienie, wskazujące odpowiedniość ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym dla klienta.

- 7.1 Zakład ubezpieczeń powinien przedstawić klientowi odpowiednie dla niego:

- 1) propozycje ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym albo
 - 2) rekomendację w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej, w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
na podstawie analizy uzyskanych od klienta informacji.
- 7.2 W przypadku, gdy w ofercie zakładu ubezpieczeń znajduje się więcej, niż jedno ubezpieczenie na życie z elementem inwestycyjnym odpowiednio dla klienta, zakład ubezpieczeń powinien wskazać klientowi istotne różnice występujące między nimi. Zakład ubezpieczeń, w każdym przypadku, jest zobowiązany do przedstawienia klientowi najbardziej odpowiedniego dla niego ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.
- 7.3 Uzasadnienie do propozycji ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym albo rekomendacji w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, powinno obejmować w szczególności zidentyfikowanie potrzeb ubezpieczającego/ubezpieczonego oraz wyjaśnienie, w jaki sposób przedstawione propozycje albo rekomendacja zaspokajają te potrzeby, a także powinno obejmować inne elementy określone w obowiązujących przepisach prawa. Uzasadnienie powinno w szczególności zawierać określenie:
- 1) celu zawarcia umowy ubezpieczenia/przystąpienia do umowy ubezpieczenia,
 - 2) długości trwania umowy ubezpieczenia,
 - 3) poziomu akceptowanego przez klienta ryzyka inwestycyjnego,
 - 4) wysokości składki i częstotliwość jej opłacania,
 - 5) wartości prognozowanych świadczeń oraz sumy ubezpieczenia,
 - 6) cech ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zgodnych z informacjami o kliencie wynikającymi z dokonanej oceny odpowiedniości.
- 7.4 Propozycje ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym albo rekomendacja, wraz z uzasadnieniem, w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej, w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, powinny być sformułowane w sposób wskazujący:
- 1) część ochronną i część inwestycyjną umowy ubezpieczenia, wraz z podziałem składki ubezpieczeniowej przeznaczonej na te części oraz wyjaśniający ich odmienne funkcje i cel,
 - 2) główne cechy tego ubezpieczenia tak, aby umożliwić klientowi zrozumienie jego specyfiki oraz związanego z nim ryzyka, a także w sposób wskazujący zarówno na możliwość osiągnięcia zysku, jak też poniesienia straty.
- 7.5 Zakład ubezpieczeń nie powinien przedstawiać propozycji albo rekomendacji w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej w ramach umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, jeśli z informacji uzyskanych od klienta wynika, że jest on zainteresowany zawarciem umowy ubezpieczenia/przystąpieniem do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym na okres inny (w szczególności krótszy), niż rekomendowany okres inwestowania środków dla oferowanych ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym.
- 7.6 W przypadku ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym ze składką regularną, zakład ubezpieczeń nie powinien proponować klientowi ubezpieczenia, w ramach którego zobowiązanie z tytułu składki, na dzień oferowania, przekracza 50% dochodu, o którym mowa w art. 9 ust. 3 rozporządzenia delegowanego Komisji 2017/2359, pomniejszonego o zobowiązania finansowe,

o których mowa w art. 9 ust. 3 rozporządzenia delegowanego Komisji 2017/2359, za okres, którego dotyczy składka.

- 7.7 Propozycje ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym ze składką regularną albo rekomendacja w zakresie skorzystania przez ubezpieczonego z ochrony ubezpieczeniowej, w ramach zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym ze składką regularną, nie mogą być adresowane do osób:
- 1) dysponujących jedynie określoną kwotą środków pieniężnych, pochodzącą np. z oszczędności, którą chcą przeznaczyć na finansowanie składki jednorazowej,
 - 2) których sytuacja finansowa wskazuje na brak możliwości wykonania umowy,
 - 3) których wiek wskazuje na to, że w całym okresie na jaki zawarta będzie umowa nie utrzymają aktywności zawodowej lub nie będą posiadać zdolności do finansowania składki.

Rekomendacja 8

Zakład ubezpieczeń, przedstawiając propozycje albo rekomendację ubezpieczenia na życie, jeżeli jest związane z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, zapewnia klientowi wybór ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych o poziomie ryzyka inwestycyjnego nie wyższym, niż wynikający z analizy informacji uzyskanych na potrzeby dokonanej oceny odpowiedności, zarówno w momencie zawarcia umowy ubezpieczenia, jak również na dalszych etapach jej trwania.

- 8.1 Zakład ubezpieczeń zapewnia, aby przeniesienie środków pomiędzy ubezpieczeniowymi funduszami kapitałowymi w czasie trwania umowy ubezpieczenia było możliwe jedynie pomiędzy funduszami dostępnymi w wykazie, o którym mowa w art. 23 ust. 1 pkt 1 udur.
- 8.2 Uzyskanie przez klienta możliwości inwestowania w ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe o ryzyku wyższym, niż wynikające z informacji uzyskanych na podstawie dokonanej oceny odpowiedności, może nastąpić jedynie na pisemne żądanie klienta i wymaga zmiany umowy ubezpieczenia w formie przewidzianej dla tej umowy.
- 8.3 Zakład ubezpieczeń może umożliwić klientowi, w trakcie trwania umowy ubezpieczenia, dokonanie ponownej oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym celem uzyskania przez klienta możliwości inwestowania w ubezpieczeniowe fundusze kapitałowe o wyższym poziomie ryzyka inwestycyjnego niż wynikające z analizy informacji uzyskanych na potrzeby oceny odpowiedności, dokonanej przed zawarciem umowy. O ile wynik ponownej oceny to uzasadnia, rozszerzenie wykazu oferowanych w ramach umowy ubezpieczeniowych funduszy kapitałowych następuje poprzez zmianę umowy w formie dla niej przewidzianej.

Rekomendacja 9

Zakład ubezpieczeń, w przypadku stwierdzenia braku adekwatności potrzeb klienta do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej, stwierdzenia braku ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym odpowiedniego do potrzeb klienta oraz w przypadku zawarcia umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym na żądanie klienta, powinien podejmować działania mające na celu zapewnienie ochrony klienta, w szczególności adekwatne działania informacyjne wobec niego.

- 9.1 Zakład ubezpieczeń powinien sformułować w sposób jednoznaczny i zrozumiały dla ubezpieczającego:
- 1) informację, że z analizy wynika, iż potrzeby ubezpieczającego są nieadekwatne do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej lub brak jest ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, odpowiedniego do potrzeb ubezpieczającego,
 - 2) ostrzeżenie, że wynik analizy lub oferta zakładu ubezpieczeń uniemożliwia zaoferowanie odpowiedniego ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.
- 9.2 W przypadku umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawieranej na cudzy rachunek, w szczególności ubezpieczenia grupowego, zasady określone w punkcie 9.1 zakład ubezpieczeń powinien stosować odpowiednio do ubezpieczonego.
- 9.3 Informacja, o której mowa w punkcie 9.1.1 powinna zawierać w szczególności wskazanie, które potrzeby zidentyfikowane na podstawie analizy danych przekazanych w ankiecie przez klienta nie mogą zostać objęte ubezpieczeniem na życie z elementem inwestycyjnym znajdującym się w ofercie zakładu ubezpieczeń albo nie mogą zostać zaspokojone ochroną ubezpieczeniową udzielaną na podstawie zawartej przez ubezpieczającego umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym .
- 9.4 Zakład ubezpieczeń powinien zawrzeć w odrębnych dokumentach albo w ramach wykorzystywanych przez zakład ubezpieczeń dokumentów wyodrębnić graficznie, z osobnym miejscem na podpis:
- 1) potwierdzenie przez ubezpieczającego otrzymania informacji, że z analizy wynika, iż jego potrzeby są nieadekwatne do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej lub brak jest ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym odpowiedniego do potrzeb ubezpieczającego,
 - 2) oświadczenie ubezpieczającego o zapoznaniu się z ostrzeżeniem, że wynik analizy lub oferta zakładu ubezpieczeń uniemożliwia zaoferowanie odpowiedniego ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 3) żądanie zawarcia umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym/przystąpienia do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawartej na cudzy rachunek,
 - 4) potwierdzenie przez ubezpieczonego otrzymania informacji, o których mowa w punkcie 9.1.
- 9.5 Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić, aby treść oświadczenia klienta, zawierającego żądanie zawarcia umowy ubezpieczenia, obejmowała co najmniej nazwę handlową/marketingową ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, którego ma dotyczyć umowa.
- 9.6 W przypadku, gdy zakład ubezpieczeń przedstawi klientowi propozycje ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym odpowiednie dla klienta, a klient wyrazi wolę wyboru ubezpieczenia, które nie jest dla niego odpowiednie, zakład ubezpieczeń powinien niezwłocznie, w sposób jednoznaczny i zrozumiały, poinformować klienta o nieodpowiedności wybranego ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym. W takim przypadku umowa ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym może zostać zawarta wyłącznie na podstawie pisemnego żądania klienta oraz stosuje się wymogi wskazane w punktach 9.4.3 i 9.5.
- 9.7 W przypadku zawarcia umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym/przystąpienia do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym na podstawie pisemnego żądania klienta, zakład ubezpieczeń powinien przekazać klientowi kopię złożonego żądania.

Rekomendacja 10

Zakład ubezpieczeń powinien poinformować klienta, w prosty i zrozumiały sposób, o przeprowadzaniu oceny odpowiedniości umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym dla klienta, dobrowolności przekazania informacji niezbędnych do dokonania tej oceny oraz o konsekwencjach odmowy wypełnienia ankiety.

- 10.1 Przed pozyskaniem informacji niezbędnych do dokonania oceny odpowiedniości dla klienta ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zakład ubezpieczeń powinien, w prosty i jednoznaczny sposób:
- 1) poinformować klienta o zakresie oceny odpowiedniości,
 - 2) wyjaśnić klientowi cel wypełnienia ankiety,
 - 3) poinformować klienta, że zebranie informacji oraz dokonanie oceny odpowiedniości jest obowiązkiem zakładu ubezpieczeń, wynikającym z przepisów prawa, tak, aby klient zrozumiał, dlaczego został poproszony o podanie określonych informacji.
- 10.2 Zakład ubezpieczeń powinien poinformować klienta, że przekazanie tych informacji jest dobrowolne.
- 10.3 Zakład ubezpieczeń powinien sformułować, w sposób jednoznaczny i zrozumiały dla klienta, ostrzeżenie, że odmowa wypełnienia ankiety uniemożliwia:
- 1) dokonanie oceny, jaka umowa ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym jest odpowiednia do potrzeb ubezpieczającego oraz zaoferowanie mu odpowiedniego ubezpieczenia,
 - 2) w przypadku umowy ubezpieczenia zawieranej na cudzy rachunek, w szczególności ubezpieczenia grupowego - dokonanie oceny, czy umowa ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawarta przez ubezpieczającego jest odpowiednia dla ubezpieczonego.
- 10.4 Zakład ubezpieczeń powinien przekazać klientowi informacje, o których mowa w punktach 10.1 i 10.2 w taki sposób, aby możliwa była weryfikacja przekazania tych informacji klientowi.
- 10.5 Zakład ubezpieczeń powinien:
- 1) zawrzeć w odrębnych dokumentach, albo w ramach wykorzystywanych przez zakład dokumentów wyodrębnić graficznie, z miejscem na podpis klienta, oświadczenie o zapoznaniu się z ostrzeżeniem, o którym mowa w punkcie 10.3, albo
 - 2) uzyskać od klienta, na piśmie lub, jeżeli klient wyrazi na to zgodę, na innym trwałym nośniku, potwierdzenie zapoznania się z ostrzeżeniem, o którym mowa w punkcie 10.3.
- 10.6 Zakład ubezpieczeń powinien uzyskać od klienta, na piśmie lub, jeżeli klient wyrazi na to zgodę, na innym trwałym nośniku, potwierdzenie odmowy wypełnienia ankiety w przypadku, gdy odmowa ta nastąpiła w formie innej, niż na piśmie lub na innym trwałym nośniku.

Rekomendacja 11

Zakład ubezpieczeń powinien dokumentować proces oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

- 11.1 Zakład ubezpieczeń przechowuje dokumenty związane z procesem oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym w stosunku do klientów, którzy zawarli taką

umowę ubezpieczenia albo przystąpili do umowy ubezpieczenia zawieranej na cudzy rachunek, w szczególności ubezpieczenia grupowego.

- 11.2 Dokumentując proces oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zakład ubezpieczeń powinien przechowywać wszystkie informacje i dokumenty związane z tym procesem, między innymi:
- 1) wypełnioną ankietę,
 - 2) potwierdzenie, o którym mowa w punkcie 5.8,
 - 3) informację przekazaną przez zakład ubezpieczeń ubezpieczającemu, że z analizy wynika, iż potrzeby ubezpieczającego są nieadekwatne do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej lub brak jest ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym odpowiedniego do potrzeb ubezpieczającego, wraz z ostrzeżeniem, że wynik analizy lub oferta zakładu ubezpieczeń uniemożliwia zaoferowanie odpowiedniego ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 4) informację przekazaną przez zakład ubezpieczeń ubezpieczonemu w przypadku umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawieranej na cudzy rachunek, w szczególności ubezpieczenia grupowego,
 - 5) dowód na przekazanie ubezpieczającemu informacji, że z analizy wynika, że potrzeby ubezpieczającego są nieadekwatne do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej lub brak jest ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, odpowiedniego do potrzeb ubezpieczającego,
 - 6) w przypadku umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawieranej na cudzy rachunek, w szczególności ubezpieczenia grupowego - dowód na przekazanie ubezpieczonemu informacji, że z analizy wynika, że potrzeby ubezpieczonego są nieadekwatne do jego doświadczenia, wiedzy w dziedzinie ubezpieczeń na życie lub sytuacji finansowej lub że umowa ubezpieczenia zawarta przez ubezpieczającego nie jest odpowiednia do potrzeb ubezpieczonego,
 - 7) oświadczenie klienta o zapoznaniu się z ostrzeżeniem, że wynik analizy lub oferta zakładu ubezpieczeń uniemożliwia zaoferowanie odpowiedniego ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 8) żądanie zawarcia umowy na życie z elementem inwestycyjnym/przystąpienia do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartej na cudzy rachunek,
 - 9) oświadczenie klienta o odmowie wypełnienia ankiety,
 - 10) potwierdzenie odmowy wypełnienia ankiety w przypadku, o którym mowa w punkcie 10.6.
- 11.3 Informacje i dane pozyskane od klienta powinny być utrwalone w taki sposób, aby zakład ubezpieczeń mógł udokumentować, że ocena odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym została przeprowadzona na ich podstawie oraz aby mógł odtworzyć pozyskane dane.
- 11.4 Dokumenty związane z procesem oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym powinny być przechowywane do czasu przedawnienia roszczeń wynikających z zawartej umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.
- 11.5 Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić rozwiązania, w zakresie przechowywania dokumentów związanych z procesem oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, w formie pozwalającej na odtworzenie przebiegu dokonywania tej oceny, by było możliwe wykrycie ewentualnych uchybień w przeprowadzaniu tej oceny.
- 11.6 Zakład ubezpieczeń powinien przechowywać wszystkie dokumenty związane z kontrolą praktyk sprzedażowych, o których mowa w punkcie 14.5.

Rekomendacja 12

Zakład ubezpieczeń, podczas prezentowania ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, w ramach dystrybucji ubezpieczeń lub oferowania przystąpienia do umowy ubezpieczenia nie powinien, w materiałach i informacjach marketingowych oraz reklamowych, ukrywać istotnych cech tego ubezpieczenia, w tym ryzyka inwestycyjnego lub opłat.

- 12.1 Zakład ubezpieczeń nie powinien prezentować korzyści płynących z ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, jeżeli jednocześnie nie wskaże wszystkich opłat, jakie są z nim związane.
- 12.2 Zakład ubezpieczeń nie powinien prezentować korzyści płynących z ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, jeżeli jednocześnie nie wskaże ryzyk, jakie są z nim związane. Zakład ubezpieczeń powinien przedstawić przykłady materializacji tych ryzyk i ich skutki.
- 12.3 Zakład ubezpieczeń, w odniesieniu do stosowanych symulacji, powinien wskazać klientowi, że podana wartość stanowi wyłącznie przykład i rzeczywista wartość świadczenia, wartość wykupu może być inna, w tym znacząco niższa.
- 12.4 Zakład ubezpieczeń nie może zachęcać klienta do zawarcia umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym albo przystąpienia do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartej na cudzy rachunek, używając zapewnień lub sugerując, że z uwagi na dobre wyniki inwestycyjne w przeszłości, takie same lub wyższe wyniki zostaną osiągnięte w przyszłości.
- 12.5 Zakład ubezpieczeń nie powinien porównywać ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym do lokaty bankowej lub innych produktów bankowych o zbliżonym profilu ryzyka, w szczególności prezentując je w taki sposób, by wywołać u klienta wrażenie, że jest to produkt taki sam jak lokata bankowa lub do niej podobny.
- 12.6 Zakład ubezpieczeń nie może sugerować, że określona stopa zwrotu jest gwarantowana, jeżeli w danym ubezpieczeniu na życie z elementem inwestycyjnym nie występuje taka gwarancja.

PRZYGOTOWANIE OSÓB ZAANGAŻOWANYCH W PROCES OCENY ODPOWIEDNIOSCI UBEZPIECZENIA NA ŻYCIE Z ELEMENTEM INWESTYCYJNYM ORAZ NADZÓR NAD PRAKTYKAMI SPRZEDAŻOWYMI

Rekomendacja 13

Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić wysoki poziom merytorycznego przygotowania osób zaangażowanych w proces oceny odpowiedzialności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

- 13.1 Proces oceny odpowiedzialności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym powinien być prowadzony przez odpowiednio przygotowane i przeszkolone osoby.
- 13.2 Osoby, które nie mają bezpośredniego kontaktu z klientem, ale uczestniczą w procesie oceny odpowiedzialności m.in. poprzez opracowywanie ankiet lub określanie algorytmów na potrzeby tej oceny powinny posiadać umiejętności, wiedzę i doświadczenie adekwatne do roli, jaką te osoby pełnią w tym procesie.

- 13.2 Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić regularne szkolenia osób zaangażowanych w proces oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, adekwatny poziom merytoryczny szkoleń oraz możliwość udziału w tych szkoleniach.
- 13.3 Zakład ubezpieczeń, zapewniając przeprowadzenie szkolenia, o którym mowa w punkcie 13.2 oraz jego adekwatny poziom merytoryczny, powinien uwzględnić w szczególności:
- 1) charakter, rodzaj oraz stopień złożoności oferowanych ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 2) konieczność zrozumienia określonego rynku docelowego, w odniesieniu do danych ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 3) zagadnienia niezbędne do przeprowadzenia oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, w tym:
 - a) zakres informacji, które należy uzyskać od klienta do celów oceny odpowiedności,
 - b) działania służące zapewnieniu wiarygodności informacji gromadzonych na temat klienta w związku z oceną odpowiedności,
 - c) sposób komunikacji z klientem podczas dokonywania oceny odpowiedności,
 - d) sposób przygotowania oświadczenia o odpowiedności i jego niezbędne elementy,
 - 4) zagadnienia objęte Rekomendacją 12,
 - 5) przekazanie informacji na temat aktualnie oferowanych ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 6) prowadzenie rejestrów ocen odpowiedności.
- 13.4 Zakład ubezpieczeń powinien weryfikować poziom merytorycznego przygotowania osób zaangażowanych w proces oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym na podstawie analizy skarg, reklamacji składanych przez klientów oraz na podstawie ustaleń zakładu ubezpieczeń pochodzących z innych źródeł (np. ocen pracy tych osób).
- 13.5 Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić przeprowadzenie dodatkowych szkoleń, jeżeli z analizy skarg, reklamacji składanych przez klientów lub z innych ustaleń zakładu ubezpieczeń wynika, że osoby zaangażowane w proces oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym nie posiadają wystarczającej wiedzy lub umiejętności umożliwiających przygotowanie lub przeprowadzenie oceny odpowiedności.
- 13.6 Zakład ubezpieczeń dokumentuje przeprowadzenie szkoleń, o których mowa w punktach 13.2 i 13.5.

Rekomendacja 14

Zakład ubezpieczeń powinien eliminować praktyki sprzedażowe prowadzące do oferowania nieodpowiednich dla klienta ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym.

- 14.1 Zakład ubezpieczeń powinien eliminować praktyki sprzedażowe, których celem jest budowanie u klienta poczucia niezbędności umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.
- 14.2 Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić przekazanie klientowi informacji, przed zawarciem umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym albo przystąpieniem do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartej na cudzy rachunek, czy stosuje względem tego ubezpieczenia specjalne praktyki sprzedażowe, wspierające sprzedaż tego właśnie ubezpieczenia. Zakład ubezpieczeń powinien także wskazać klientowi rodzaje świadczeń dodatkowych (w tym premie inwestycyjne typu „kick-back”), otrzymywanych przez zakład ubezpieczeń z tytułu ulokowania w funduszu inwestycyjnym środków finansowych

pochodzących ze składek ubezpieczeniowych, beneficjenta świadczenia oraz wysokość tego świadczenia, o ile została już ona określona. Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić, aby współpracujący z nim pośrednicy ubezpieczeniowi wyjaśniali klientowi te informacje.

- 14.3 Zakład ubezpieczeń, ustalając zasady wynagradzania, powinien w taki sposób uwzględnić kryteria ilościowe lub jakościowe wynagrodzenia, aby ograniczyć ryzyko oferowania ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym nieodpowiednich dla klienta.
- 14.4 Zakład ubezpieczeń powinien tak konstruować umowy z pośrednikami ubezpieczeniowymi, aby te umowy uwzględniały odpowiedzialność pośrednika ubezpieczeniowego (np. zwrot części albo całości prowizji) w przypadku, gdy zakład ubezpieczeń uzyska informacje, że na etapie oferowania ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym lub zawierania umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym albo przystępowania do umowy ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartej na cudzy rachunek zostały naruszone wymogi regulacyjne, jak również regulacje wewnętrzne, prowadząc do przedstawienia propozycji ubezpieczenia albo rekomendacji nieodpowiednich dla klienta. Informacje, o których mowa powyżej, mogą pochodzić w szczególności z analizy skarg, reklamacji składanych przez klientów, analizy przypadków odstąpienia albo wypowiedzenia umowy ubezpieczenia.
- 14.5 Zakład ubezpieczeń powinien zapewnić systematyczną kontrolę praktyk sprzedażowych, zarówno w przypadku zawierania umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym przez pośredników, jak też pracowników zakładu ubezpieczeń. Kontrola powinna obejmować, w szczególności, prawidłowość procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, skalę i dynamikę odmów wypełnienia ankiety oraz przyczyny tych odmów, o ile klient udzielił takich informacji na zapytanie zakładu ubezpieczeń.

SYSTEM KONTROLI WEWNĘTRZNEJ, FUNKCJA ZGODNOŚCI Z PRZEPISAMI I FUNKCJA AUDYTU WEWNĘTRZNEGO

Rekomendacja 15

Proces oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym powinien być przedmiotem ocen przeprowadzanych w ramach systemu kontroli wewnętrznej, w tym przez funkcję zgodności z przepisami oraz funkcję audytu wewnętrznego zakładu ubezpieczeń. Zapewniając efektywny system kontroli wewnętrznej, zakład ubezpieczeń powinien, w szczególności, prowadzić ewidencję odmów wypełnienia ankiety, ewidencję umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartych na podstawie pisemnego żądania oraz ewidencję przystąpień na podstawie pisemnego żądania do umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zawartych na cudzy rachunek.

- 15.1 System kontroli wewnętrznej, w odniesieniu do badania procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym zapewnia, w szczególności zgodność z przepisami prawa, rekomendacjami i stanowiskami organu nadzoru oraz regulacjami wewnętrznymi dotyczącymi oferowania ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym.
- 15.2 Funkcja audytu wewnętrznego, w odniesieniu do badania procesu oceny odpowiedniości ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, dokonuje w sposób niezależny i obiektywny oceny adekwatności oraz efektywności systemu kontroli wewnętrznej i innych elementów systemu zarządzania w tym zakresie.

- 15.3 Weryfikacja procesu oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, w ramach systemu kontroli wewnętrznej, powinna uwzględniać w szczególności:
- 1) jakość i skuteczność zarządzania ryzykiem, związanym z procesem oceny odpowiedności,
 - 2) zgodność regulacji wewnętrznych zakładu ubezpieczeń z przepisami prawa, rekomendacjami i stanowiskami organu nadzoru,
 - 3) skuteczność okresowego raportowania do zarządu i rady nadzorczej,
 - 4) podział obowiązków i odpowiedzialności w procesie oceny odpowiedności.
- 15.4 Funkcjonujący w zakładzie ubezpieczeń system kontroli wewnętrznej powinien zapewnić identyfikację poziomu ryzyka w procesie oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.
- 15.5 Zakład ubezpieczeń, na podstawie zidentyfikowanego poziomu ryzyka w procesie oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, powinien ustalić:
- 1) częstotliwość przeprowadzania audytów wewnętrznych, dotyczących procesu oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 2) sposób i zakres zarządzania ryzykiem braku zgodności w procesie oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.
- 15.6 Zakład ubezpieczeń, ustalając plan audytu wewnętrznego, w tym określając częstotliwość przeprowadzania audytów wewnętrznych, dotyczących procesu oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, powinien uwzględnić w szczególności:
- 1) stopień złożoności ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 2) liczbę wprowadzanych do obrotu nowych lub zmodyfikowanych ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym,
 - 3) zmiany otoczenia prawnego,
 - 4) liczbę skarg oraz reklamacji składanych przez klientów, dotyczących ubezpieczeń na życie z elementem inwestycyjnym.
- 15.7 W zasadach dotyczących zapewnienia zgodności z przepisami należy określić obowiązki kontrolne i sprawozdawcze przypisane funkcji zgodności z przepisami dotyczące procesu oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.
- 15.8 W planie zapewnienia zgodności z przepisami należy określić planowane działania funkcji zgodności z przepisami w procesie oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym oraz ekspozycję tego procesu na ryzyko związane z nieprzebraniem przepisów prawa. W szczególności, działania funkcji zgodności z przepisami powinny obejmować:
- 1) weryfikację zgodności treści ankiety z wymogami regulacyjnymi oraz regulacjami wewnętrznymi,
 - 2) nadzorowanie przeprowadzania testów ankiety,
 - 3) zapewnienie weryfikacji efektywności ankiety, zarówno na etapie przeprowadzania testów, jak i na etapie stosowania ankiety, w celu określenia, czy ankieta spełnia swoje zadanie, jako narzędzie do dokonywania oceny odpowiedności.
- 15.9 Zakład ubezpieczeń powinien cyklicznie monitorować:
- 1) skalę i dynamikę odmów wypełnienia ankiety,
 - 2) powody odmów wypełnienia ankiety, o ile klient udzielił takich informacji na zapytanie zakładu ubezpieczeń,

- 3) skalę i dynamikę zawierania umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym na podstawie pisemnego żądania oraz przystąpień na podstawie pisemnego żądania do umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawartych na cudzy rachunek,
- 4) powody zawarcia na podstawie pisemnego żądania umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym oraz przystąpienia na podstawie pisemnego żądania do umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawartych na cudzy rachunek.

Odpowiednia informacja w tym zakresie, wraz z rekomendacjami ewentualnych działań, powinna być cyklicznie przekazywana zarządowi zakładu ubezpieczeń.

15.10 Zakład ubezpieczeń powinien gromadzić i opracowywać dane dotyczące:

- 1) przypadków odmowy wypełnienia ankiety tak, aby możliwe było określenie skali i dynamiki odmów oraz identyfikacja powodów odmów wypełnienia ankiety, o ile klient udzielił takich informacji na zapytanie zakładu ubezpieczeń,
- 2) umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawartych na podstawie pisemnego żądania tak, aby możliwe było określenie skali i dynamiki zawierania umów na żądanie oraz identyfikacja powodów zawarcia tych umów na żądanie,
- 3) przystąpień na podstawie pisemnego żądania do umów ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym, zawartych na cudzy rachunek tak, aby możliwe były określenie skali i dynamiki przystąpień na żądanie oraz identyfikacja powodów przystąpienia na żądanie do tych umów.

15.11 Funkcja audytu wewnętrznego regularnie informuje zarząd zakładu ubezpieczeń o wynikach i zaleceniach audytu wewnętrznego, dotyczących procesu oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym.

15.12 Zarząd zakładu ubezpieczeń określa jakie działania mają zostać podjęte w odniesieniu do informacji przekazanych w ramach systemu kontroli wewnętrznej przez funkcję zgodności z przepisami oraz wyników i zaleceń audytu wewnętrznego, dotyczących procesu oceny odpowiedności ubezpieczenia na życie z elementem inwestycyjnym oraz zapewnia wykonanie tych działań.